

Γιάγκος Σ. Πεσμαζόγλου

Του Καθηγητού Γεωργίου ΔΟΝΑΤΟΥ,
Κοσμήτορα της Σχολής Νομ., Οικονομ. και Πολιτ. Επιστημών
του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Καθηγητής Γιάγκος Πεσμαζόγλου υπήρξε διακεκριμένος οικονομολόγος, πετυχημένος ανώτατος δημόσιος λειτουργός, έξοχος πανεπιστημιακός ερευνητής και δάσκαλος, υπεύθυνος πολίτης με κοινωνική και εθνική ευαισθησία και βαθιά δημοκρατική αντίληψη, που αγωνίσθηκε με επιμονή, συνέπεια και σεμνότητα, για τις αξίες, τα ιδανικά και τους θεσμούς. Ήταν έντιμος, ευγενής, μετριοπαθής, εργατικός, μεθοδικός και συνεργάσιμος και εντυπωσίαζε με τη δύναμη και τη σαφήνεια των επιχειρημάτων του και το πνευματικό του σφρίγος. Κόσμησε επί σειρά ετών το ελληνικό και το ευρωπαϊκό κοινόβούλιο με το κύρος του και την ηθική και πνευματική ακτινοβολία του, τίμησε την έννοια του πολιτικού αγώνα και του πολιτικού διαλόγου και ευτύχησε να πρωτοστατήσει στις επιτυχείς διαβουλεύσεις για την πραγμάτωση του οράματός του: την ένταξη της Ελλάδας στην Ενωμένη Ευρώπη.

Ο Γιάγκος Πεσμαζόγλου γεννήθηκε στη Χίο την 1^η Μαρτίου του 1918. Ο πατέρας του, ο τραπεζίτης Στέφανος Πεσμαζόγλου, γεννημένος στην Αλεξάνδρεια, και η μητέρα του Αγγέλα, το γένος Λορέντζου, γεννημένη στην Κωνσταντινούπολη, υπήρξαν γόνοι αστικών οικογενειών. Η οικογένειά του, 20 ημέρες μετά τη γέννησή του, μετακόμισε στην Αθήνα, όπου, όπως ο ίδιος λέει, έζησε όλη του τη ζωή και ένωσε βαθύ δεσμό μαζί της. Όταν ολοκλήρωσε τις εγκύκλιες σπουδές του στο πρακτικό λύκειο του Βαρβακείου (1934), παρά την έφεσή του προς τα μαθηματικά, πήρε την απόφαση να στραφεί στις πολιτικές και κοινωνικές επιστήμες και επέλεξε να φοιτήσει στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, από όπου απεφοίτησε το 1939. Στη Νομική Σχολή υπήρχε ισχυρή επιρροή από τη γερμανική πανεπιστημιακή παράδοση και σκέψη. Κατά τη φοίτησή του είχε στενή επικοινωνία με τους καθηγητές Κωνσταντίνο Τσάτσο και Παναγιώτη Κανελόπουλο, με τους οποίους συζητούσε φιλοσοφικά θέματα και κυρίως θεωρητικά προβλήματα των κοινωνικών επιστημών. Άλλοι καθηγητές της Σχολής που τον επηρέασαν κατά τις σπουδές του, όπως ο ίδιος αναφέρει, ήταν ο Γεώργιος Μαριδάκης, ο Κωνσταντίνος Τριανταφυλλόπουλος, ο Κυριάκος Βαρβαρέσος, ο Αλέξανδρος Σβώλος, ο Ξενοφών Ζολώτας και ο Νικόλαος Χωραφάς.

Στη συνέχεια, εκπόνησε διδακτορική διατριβή με θέμα «Αγορά Εργασίας και Εργατική Απασχόλησις», με επιβλέποντα καθηγητή τον Ξενοφώντα Ζολώτα, και έλαβε τον τίτλο του διδάκτορος των Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, από τη Νομική Σχολή, το 1945. Μετά το γάμο του, με την Μιράντα Οικονόμου, συνέχισε τις σπουδές του, με υποτροφία, στο Πανεπιστήμιο Cambridge στην Αγγλία, από όπου έλαβε διδακτορικό στα οικονομικά το 1949, με θέμα διατριβής: «Certain Aspects of the International Transmission of Cyclical Fluctuations, 1870-1813».

Επιστρέφοντας στην Ελλάδα συνέγραψε διατριβή επί υφηγεσία με τίτλο «Θεωρία Τιμής του Συναλλάγματος», της οποίας επιβλέπων καθηγητής ήταν ο Ξενοφών Ζολώτας, και ανακηρύσσεται υφηγητής της Πολιτικής Οικονομίας το 1950. Στις διαλέξεις του, στα φροντιστήρια, αλλά και στις συζητήσεις, που ακολουθούσαν, η στάση του προς τους φοιτητές της Σχολής, τους οποίους συνήθιζε ν' αποκαλεί συναδέλφους, ήταν εξαιρετικά ευγενική, η σχέση του μ' αυτούς ιδιαίτερα στενή και η διδασκαλία του ήταν εξόχως γοητευτική με στόχο, πέρα από την γνώση του επιστημονικού αντικειμένου, να αποκτήσουν οι φοιτητές αναλυτική σκέψη και επιστημονική συνείδηση. Κατά το διάστημα 1968-1969 το δικτατορικό καθεστώς τον θέτει σε διαθεσιμότητα. Επιστρέφει τον Οκτώβριο του 1969 και στην πρώτη του διάλεξη, στην κατάμεστη από φοιτητές μεγάλη αίθουσα της οδού Σίνα, αναπτύσσει το θέμα «Ελεύθερος Στοχασμός και Ελεύθερη Έκφραση», με αποτέλεσμα να δεχθεί την κατ' επανάληψη «πίεση των μηχανισμών του καθεστώτος». Με τη λήξη της θητείας του αποχωρεί από το Πανεπιστήμιο, πριν από την κρίση του για τακτικός καθηγητής, για να μην νομιμοποιήσει το υπάρχον καθεστώς αποδεχόμενος πιθανό διορισμό μετά την εκλογή του. Κατά το συνολικό χρονικό διάστημα που δίδαξε στο Πανεπιστήμιο κάλυψε με τις παραδόσεις του 17 διαφορετικά μαθήματα οικονομικών.

Από το 1951 έως το 1967, όπως αναφέρει ο ίδιος, «είχε ανάμειξη μόνο στο δημόσιο έργο, όχι στην πολιτική. Από το 1967 μέχρι το 1974 ήταν πλήρως δεσμευμένος στη αντίσταση, στον αγώνα ενάντια της δικτατορίας. Και από εκεί και πέρα έλαβε ενεργό μέρος στην πολιτική...». Πράγματι, το 1951, με απόφαση του Γεωργίου Παπανδρέου, αντιπροέδρου της Κυβέρνησης Πλαστήρα, διορίζεται γενικός διευθυντής του Υπουργείου Συντονισμού (1951-1955), στη συνέχεια αναλαμβάνει, διαδοχικά, καθήκοντα οικονομικού συμβούλου (1955) και υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος (1960), από όπου παραιτείται το 1967, λίγο μετά την επιβολή της δικτατορίας. Παράλληλα, πρωτοστατεί στη δημιουργία του Εθνικού (τότε Βασιλικού) Ιδρύματος Ερευνών (1958), ηγείται της ελληνικής αντιπροσωπίας για τη σύνδεση της Χώρας με την Ε.Ο.Κ. (1958-1961), αναπληρώνει τον διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος στις ετήσιες συνελεύσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (1955-1967) και προεδρεύει της ελληνικής επιτροπής ευρωπαϊκής συνεργασίας (1962-1965). Στην Τράπεζα της Ελλάδος, κατά τον τότε στενό συνεργάτη του κ. Ευάγγελο Βολουδάκη, «ο Πεσμαζόγλου αντιπροσώπευε το Κεϋνσιανό δόγμα, που είχε μακροοικονομική διάσταση και έδινε έμφαση στη δημοσιονομική πολιτική, και συνέβαλε στην αποκατάσταση της νομισματικής σταθερότητας και της εύρυθμης λειτουργίας του πιστωτικού συστήματος». Μάλιστα, βοήθησε ουσιαστικά «στην εφαρμογή σειράς μέτρων μακράς εμβέλειας, όπως στη διαπραγμάτευση για τη σύνδεση της Ελλάδας με την Ε.Ο.Κ., στην κατάρτιση νομισματοπιστωτικού προγράμματος, στην κατανομή των τραπεζικών πιστώσεων κατά παραγωγικούς κλάδους, στον εξαγωγικό προσανατολισμό της οικονομικής α-

νάπτυξης, στην οργάνωση και λειτουργία των δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών, καθώς και στην ανάπτυξη και λειτουργία της Διεύθυνσης Οικονομικών Μελετών». Λίγους μήνες μετά την αποχώρησή του από το Πανεπιστήμιο, ηγείται ομάδας, αντιτιθεμένων στη δικτατορία, στην ίδρυση της Εταιρίας Μελέτης Ελληνικών Προβλημάτων (ΕΜΕΠ), της οποίας προεδρεύει μέχρι τη διάλυσή της, από το καθεστώς, για την αντιδικτατορική δράση της, το 1972. Μετά τη διάλυση της ΕΜΕΠ εκτοπίζεται στη Δεσκάτη Γρεβενών και στη συνέχεια στο Θέρμο Τριχωνίδας. Το 1973, μετά την εξέγερση των φοιτητών και την κατάληψη της Νομικής Σχολής, συλλαμβάνεται, για τις πρωτοβουλίες που πήρε για την υποστήριξη των έγκλειστων φοιτητών, και οδηγείται στα κρατητήρια της ΕΣΑ, όπου εγκλείεται.

την κατάρρευση της χούντας παίρνει την απόφαση να συμμετάσχει στην ενεργό πολιτική, με τον τρόπο βέβαια που αυτός την «οραματίζεται». Ο ίδιος αναφέρει ότι στην επιλογή αυτή τον οδήγησε «η συνείδηση, ύστερα από τη μεγάλη ανωμαλία της δικτατορίας, ότι η ζωή και η αξιοπρέπεια, η προκοπή και η δημιουργία του λαού και η ασφάλεια της Χώρας εξαρτώνται από την προστασία και τη σωστή λειτουργία της πολυκομματικής δημοκρατίας».

Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, στην Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας, που σχημάτισε τον Ιούλιο 1974, του αναθέτει το Υπουργείο Οικονομικών. Ακολούθως, εκλέγεται βουλευτής με την Ένωση Κέντρου-Νέες Δυνάμεις και επανεκλέγεται βουλευτής με την Ένωση Δημοκρατικού Κέντρου στις εκλογές του 1974 και του 1977, αντίστοιχα. Από το 1975 μέχρι το 1978, ήταν επικεφαλής της Μικτής Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Ελλάδας-ΕΟΚ. Το 1979 ίδρυσε το Κόμμα Δημοκρατικού Σοσιαλισμού (ΚΟΔΗΣΟ) του οποίου υπήρξε Πρόεδρος και το οποίο οδήγησε στις ευρωεκλογές του 1981, οπότε εξελέγη για πρώτη φορά ευρωβουλευτής. Το 1984 απεχώρησε από το ΚΟΔΗΣΟ, μετά την μη επανεκλογή του στις ευρωεκλογές του 1984. Στη συνέχεια, εξελέγη, ως ανεξάρτητος, βουλευτής το 1985 και ευρωβουλευτής το 1989 και το 1994, συνεργαζόμενος με τη Νέα Δημοκρατία. Το 1992 εξελέγη τακτικό μέλος της Ακαδημίας Αθηνών και το 1996 εξελέγη Πρόεδρός της. Απεβίωσε στις 27 Νοεμβρίου του 2003 στην Αθήνα.

Ο Πάγκος Πεσμαζόγλου, με την ιδιότητα του ευρωβουλευτή ή όχι, με υπευθυνότητα και πολιτική διαίσθηση, οπλισμένος με τη σιγουριά που του εξασφάλιζε η πολύχρονη και πλουσιότατη εμπειρία του καθώς και η σε βάθος γνώση της οικονομικής επιστήμης και των ευρωπαϊκών θεμάτων, έχοντας κερδίσει το σεβασμό και την αναγνώριση των καχύποπτων ευρωπαϊκών συνομηλητών του, προάσπισε αποτελεσματικά τα συμφέροντα της Χώρας. Πράγματι, ο οραματιστής αυτός ευπατρίδης, με διπλωματικότητα, ρεαλισμό, υπομονή, αλλά και εμμονή στους στόχους και δεικνύων μαχητικότητα στη διαπραγμάτευση, όταν χρειάσθηκε, υποστήριξε τις ελληνικές θέσεις και τα ελληνικά αιτήματα, τόσο κατά τη διαδικασία της σύνδεσης της Ελλάδας με την ΕΟΚ όσο και κατά τη φάση των διαπραγματεύσεων για την πλήρη ένταξή της, και πέτυχε τους καλύτερους δυνατούς όρους.

Στο ερευνητικό έργο του Πεσμαζόγλου, όπως αναφέρει ο καθηγητής-ακαδημαϊκός Κωνσταντίνος Δρακάτος, στενός τότε συνεργάτης του στην Τράπεζα της Ελλάδος, οι δημοσιευμένες εργασίες μπορεί να κατανεμηθούν στις εξής κατηγορίες: (α) Εργασίες που αφορούν προβλήματα μεθόδου και θέσης της οικονομικής επιστήμης

**Κωνσταντίνος ΓΕ.
ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ**

Καθηγητής Παντείου
Πανεπ. Κοιν. και Πολ. Επιστημ.,
Πανεπιστημίου Αθηνών (Επισκ.),
Ex Ch.L.U.L. Bruxelles, Ex Int.
I.I.A.P., Paris

Δρ Βασ. ΔΕΛΗΘΕΟΥ
Έντετ. Διδασκ. Μεταπ.
Προοργ. Χαροκοπείου
Πανεπιστημίου

**ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ
ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ
ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ
ΣΕ ΧΩΡΕΣ
ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ
ΑΛΒΑΝΙΑ, ΒΟΣΝΙΑ,
ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ,
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ,
ΚΡΟΑΤΙΑ, Π.Γ.Δ.Μ.,
ΣΕΡΒΙΑ-
ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ,
ΡΟΥΜΑΝΙΑ
ΚΑΙ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΣΧΕΔΙΟ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ
ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ**

Αθήναι
Μάρτιος 2005

μεταξύ των κοινωνικών επιστημών. (β) Εμπειρικές αναλύσεις. (γ) Προβλήματα πιστωτικής οργανώσεων και πολιτικής σε σχέση με την οικονομική ανάπτυξη. (δ) Εργασίες σε θέματα οικονομικών και νομοσφατικών ενώσεων. Υπήρξε συγγραφέας πολλών βιβλίων, μεταξύ των οποίων: Η Θεωρία της Υποκειμενικής Αξίας (1939). Αγορά Εργασίας και Εργατική Απασχόληση (1945). Βρεταννικά Κυκλικά Κυμάνσεις 1870-1913 (1949). Εξελίξεις και Προοπτικά εις την Ελληνικήν Πιστωτικήν Οργάνωσιν (1957). Εισαγωγή εις την Εφαρμοσμένην Πολιτικήν Οικονομίαν, Τόμος I και II (1968). Ελευθερία και Οικονομική Ανάπτυξη (1971), Αγωνιστικά 1974, Political Implications of a European Monetary System (1979). Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Κοινότητα (1980). Αγωνιστικά Β' (1981), Αγωνιστικά Γ' (1988). Ακόμη, έχει δημοσιεύσει σημαντικό αριθμό άρθρων σε επιστημονικά περιοδικά και ειδικούς τόμους καθώς και οικονομικές μελέτες. Οι πρωτοβουλίες που ανέλαβε και οι ακατάβλητες προσπάθειες που ανέπτυξε προς όλες τις κατευθύνσεις για την αποδοχή της πρότασης, το σχεδιασμό, τη χρηματοδότηση για κατασκευή-εξοπλισμό, τη σύσταση, την οργάνωση και τη λειτουργία του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, Ίδρυμα που συνέβαλε ουσιαστικά στον εκσυγχρονισμό και προώθηση της επιστημονικής έρευνας στην Ελλάδα, είναι ανεκτίμητες.

Αναμφίβολα, η παρουσία του Γιάγκου Πεσμαζόγλου υπήρξε εξαιρετικά δυναμογόνος στην υπεράσπιση των θεσμών και αξιών, στην πανεπιστημιακή έρευνα και διδασκαλία, στον πολιτικό, οικονομικό-κοινωνικό και πνευματικό βίο και στην ευρωπαϊκή πορεία της Χώρας. Κλείνοντας, θα ήθελα να αναφερθώ παρακάτω τοποθέτηση του καθηγητή Δημήτρη Τσάτσου, φοιτητή του Πεσμαζόγλου και ευρισκόμενου πολύ κοντά του στα χρόνια της δικτατορίας και στα πρώτα χρόνια του ελεύθερου πολιτικού βίου, σχετικά με την πολιτική παρακαταθήκη που άφησε ο εξέχων αυτός δημόσιος άνδρας: «Πιστεύω πως η μορφή του Γιάγκου Πεσμαζόγλου είναι ένα εθνικό κεφάλαιο, του οποίου η αποσιώπηση θα γίνεται μέρα με τη μέρα πιο δύσκολη. Έτσι ο Γιάγκος ξεπέρασε το φράγμα του θανάτου και ο αξιακός του κόσμος είναι στη διάθεση πολλών πια που ίσως ζητήσουν κάποια στιγμή την αποκατάσταση της πολιτικής στη χώρα που γέννησε το νόημά της».